

Agnieszka Plusajska-Otto

Uniwersytet Łódzki

Wydział Nauk o Wychowaniu

Pracownia Pedagogiki Specjalnej

91-433 Łódź, ul. Smugowa 10/12

Początki kształcenia i opieki logopedycznej w Polsce

Streszczenie

Polska myśl logopedyczna rozwijała się niezależnie od siebie w kilku ośrodkach. Zapotrzebowanie społeczne na usługi w zakresie terapii mowy było na pewno czynnikiem motywującym dla osób zaangażowanych w tworzenie podstaw opieki i kształcenia logopedów w naszym kraju. W tekście przywołano tylko najistotniejsze inicjatywy, wskazano pierwsze studia logopedyczne na polskich uczelniach i współczesne zmiany w systemie kształcenia.

Słowa kluczowe: kształcenie logopedów, opieka logopedyczna, rozwój myśli logopedycznej w Polsce.

*Najbardziej pomocną rzeczą jaką możemy zrobić dla drugiej osoby jest
„dopomóc jej w pomaganiu sobie” poprzez stworzenie warunków
uwalniających jej tendencje rozwojowe
i zdolności do korzystania z własnych zasobów.*

L. M. Brammer

Logopedia zajmuje się całością zagadnień związanych z komunikacją. Powstała na pograniczu nauk humanistycznych i medycznych, dlatego czerpie z nich swą mądrość i nie może w oderwaniu od nich funkcjonować. Działalność logopedyczna jest zatem wielopłaszczyznowa. Składa się na nią wiedza m.in. z takich dziedzin, jak pedagogika, psychologia, medycyna i językoznawstwo, którą adepci zawodu logopedy zgłębiają podczas studiów. Praca logopedy polega na wychowaniu językowym, usprawnianiu rozwoju języka, profilaktyce i likwidowaniu zaburzeń komunikacji (G. Jastrzębowska, 2003).

Profesja logopedy uważana jest za atrakcyjną i staje się coraz bardziej popularna. Z roku na rok przybywa przedstawicieli tej grupy zawodowej. Na podniesienie rangi zawodu wpływa jego paramedyczny charakter i możliwość prowadzenia terapii indywidualnej. Pamiętając o bogactwie nauk, z których czerpie logopedia, a także znając kształt współczesnej opieki logopedycznej i formy kształcenia adeptów tego zawodu, nie sposób zapomnieć o początkach tej profesji.

Zawód logopedy w początkowym okresie swego rozwoju wykonywany był głównie przez lekarzy (J. Siestrzyński, W. Oltuszewski). Z biegiem czasu, wraz z rozwojem ośrodków kształcących logopedów i instytucji, w których mogą oni pracować, przekształcił się w profesję wykonywaną przede wszystkim przez pedagogów, psychologów i językoznawców.

W celu przybliżenia rozwoju zawodu logopedy konieczne jest przytoczenie choćby najważniejszych faktów historycznych, które miały wpływ na dzisiejszy kształt tej profesji. Są one też potwierdzeniem tezy, że pierwsi logopedzi to lekarze, którzy dzięki współpracy głównie z nauczycielami stworzyli podwaliny dla współczesnego kształtu opieki logopedycznej.

B. Dylewski, wileński foniatra, twórca pierwszej sieci pomocy logopedycznej uważał, że w każdej szkole powinien być logopeda. Mówił on: „Głównym terenem walki z chorobami mowy i głosu jest szkoła” (Dylewski, 1947/1948, s. 36). Mimo że w powojennej Polsce pomysł B. Dylewskiego wprowadzenia klas dla dzieci z wadami wymowy do szkół nie przyjął się, nie oznacza to jednak, że działań logopedycznych w tym czasie w ogóle nie prowadzono. Przykładowo można wymienić kilka znaczących placówek, które funkcjonowały w tym okresie.

Założona przez T. Benniego w 1921 r. w Warszawie Poradnia Ortofoniczna wznowiła swoją działalność po wojnie (w lutym 1946 r.). Wychodzono z założenia, że każdy nauczyciel powinien zdobyć odpowiednią wiedzę teoretyczną z zakresu logopedii oraz pewne umiejętności praktyczne. Na zlecenie Ministerstwa Oświaty zorganizowano kilka kursów (w latach 1952–1956 i w roku 1961/1962) o tematyce logopedycznej dla nauczycieli szkół specjalnych. Program kursu przewidywał 320 godzin wykładów i ćwiczeń. Absolwenci tych kursów (łącznie 57 osób) byli pierwszymi nauczycielami-logopedami szkół specjalnych (Janeczko, 1972, s. 265; Lipkowski, 1983, s. 75). O. Lipkowski podkreśla, że w całym okresie powojennym (do 1976 r.) do Poradni zgłosiło się około 10 000 osób (Lipkowski, 1983, s. 75). Ten okres działalności Poradni miał szczególne znaczenie dla propagowania wiedzy logopedycznej wśród nauczycieli szkół specjalnych i wprowadzania wiedzy z tego zakresu do treści kształcenia studentów Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej. Pracownicy Poradni prowadzili zajęcia dla studentów Instytutu. Każdy student był też poddawany badaniom mowy, a gdy stwierdzono u niego jakiekolwiek zaburzenia – również on stawał się pacjentem poradni. Należy podkreślić, że Poradnia pełniła ogromną rolę w krzewieniu wiedzy logopedycznej i szybko zaczęła funkcjonować w świadomości społecznej.

W 1950 r. powstała także w Warszawie Centralna Lekarska Przychodnia Międzyszkolna. Przychodnia prowadziła działalność korekcyjną i badawczą.

Obejmowała swą opieką dzieci w szkołach Warszawy i miejscowościach podwarszawskich (Styczek, 1962, s. 29). W 1969 r., z kolei, H. Mierzejewska otworzyła w Zakładzie Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk w Warszawie Pracownię Badania Mechanizmów Mowy, do której zgłaszały się osoby z afazją (Przybysz-Piwko, 2003).

Na terenie ośrodka krakowskiego, z kolei, od razu po wojnie powstało kilka placówek, gdzie prowadzono działania logopedyczne. L. Kaczmarek wymienia:

- Poradnię Zaburzeń Mowy przy Kuratorium Okręgu Szkolnego (Poradnia Zaburzeń Mowy Międzyszkolnej) – 1945 r.;
- Poradnię Wad Wymowy w I Miejskim Ośrodku Zdrowia – 1945 r.;
- Poradnię dla Dzieci Jąkających się – 1946 r.;
- Zakład Leczniczo-Wychowawczy dla Dzieci z Zaburzeniami Typu Afatycznego – 1956 r. (Kaczmarek, 1976, s. 59).

Ośrodek poznański natomiast może poszczycić się otwarciem w 1953 r. Poradni Foniatrycznej przy Wojewódzkiej Przychodni Specjalistycznej i Ośrodka Rehabilitacji Mowy w Poznaniu (Błachnio, 1996).

Wszystkie wymienione powyżej ośrodki to miejsca, do których pacjenci musieli dojeżdżać, by tam brać udział w terapii logopedycznej. Natomiast L. Kaczmarek już w latach 70. XX w. postulował, by celem głównym kształcenia logopedów, a także rozwoju opieki logopedycznej było objęcie nią każdego przedszkola i szkoły, by tam mogli pracować logopedzi (Kaczmarek, 1973). Pozwoliłoby to uniknąć większości problemów natury logopedycznej, z którymi spotykamy się u dzieci stojących u progu szkoły. Postulaty te spotkały się z realizacją i tak G. Demel z zadowoleniem relacjonowała: „[...] optymistycznie rysują się kwalifikacje młodej kadry nauczycieli przedszkoli. W Studium Wychowania Przedszkolnego¹ prowadzi się – jak powiedziano – elementy logopedii oraz kulturę żywego słowa w wymiarze zapewniającym propedeutyczne wiadomości i umiejętności. Starsza generacja objęta jest systemem dokształcania i doskonalenia i dla niej przewiduje się tzw. minimum logopedyczne. Logopeda może więc liczyć zasadnie na aktywną współpracę ze strony personelu przedszkoli” (Demel, 1978, s. 60).

Sięgając do początków kształcenia i opieki logopedycznej w Polsce, należy zwrócić uwagę na fakt, że wymieniana sześć ośrodków, które u progu XX w. zaczęły się rozwijać niezależnie od siebie. Wymienić tu należy **ośrodek warszawski, wileński, krakowski, śląski, poznański i lubelski** (por. Płusajska-Otto, 2009). W tym miejscu chcę jednak skupić się na działaniach, które były podejmowane zwłaszcza na terenie ośrodka lubelskiego nazywanego „kolebką polskiej logopedii” głównie dzięki inicjatywom – określonego mianem „ojca polskiej logopedii” – prof. Leona Kaczmarka.

Już w 1953 r. próbę zorganizowania sieci logopedycznej w Lublinie podjął B. Dylewski, który wcześniej odniósł sukces w popularyzowaniu wiedzy logopedycznej na terenie Wilna. Tym razem jednak skończyło się na pomocy doraźnej.

¹ Studium Wychowania Przedszkolnego prowadzono na Uniwersytecie Warszawskim.

Rok 1959 okazał się być momentem przełomowym w dziejach lubelskiej logopedii. Jak informuje Z. Dobrzański na początku tego roku Katedra Języka Polskiego i Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie rozpoczęły zbieranie materiałów do *Polskiej bibliografii logopedycznej* (Dobrzański, 1961). Kierownikiem zespołu, w skład którego wchodził Z. Dobrzański i J. T. Kania, był L. Kaczmarek, który cztery lata później we wstępie do tej pozycji napisał: „jest to pierwsza próba zestawienia polskich prac z zakresu logopedii oraz dyscyplin pogranicznych. Najbliższą granicę czasową stanowi rok 1960 łącznie. Opracowanie bibliografii podjęto z myślą ułatwienia pracy zarówno pracownikowi naukowemu, jak i szerokiemu ogółowi praktyków” (Kaczmarek, 1965, s. 2).

W tym samym roku, kiedy rozpoczęto gromadzenie materiałów do *Bibliografii* (1959 r.) – 19 czerwca powstała przy Wydziale Pedagogicznym Zarządu Okręgu Związku Nauczycielstwa Polskiego (ZNP) w Lublinie **Komisja Logopedyczna (KL)**. Jak pisze H. Meterowa, cel, jaki postawiła sobie Komisja, to: „przygotowanie nauczycieli-instruktorów, którzy na terenie przedszkoli i szkół prowadziliby ćwiczenia rehabilitacyjne dla dzieci z wadami wymowy” (Meterowa, 1961, s. 46).

Celem nadrzędnym jednak było rozbudzenie wśród miejscowych nauczycieli zainteresowań sprawami eliminowania wad wymowy u dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym. Głównym gwarantem osiągnięcia wytyczonych celów była grupa ludzi, którzy weszli w skład Komisji. Byli to pracownicy naukowcy Katedry Języka Polskiego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, pracownicy Poradni Foniatrycznej w Lublinie oraz nauczyciele lubelskich szkół i wychowawcy tamtejszych przedszkoli.

Prace Komisji podzielono na dwa etapy:

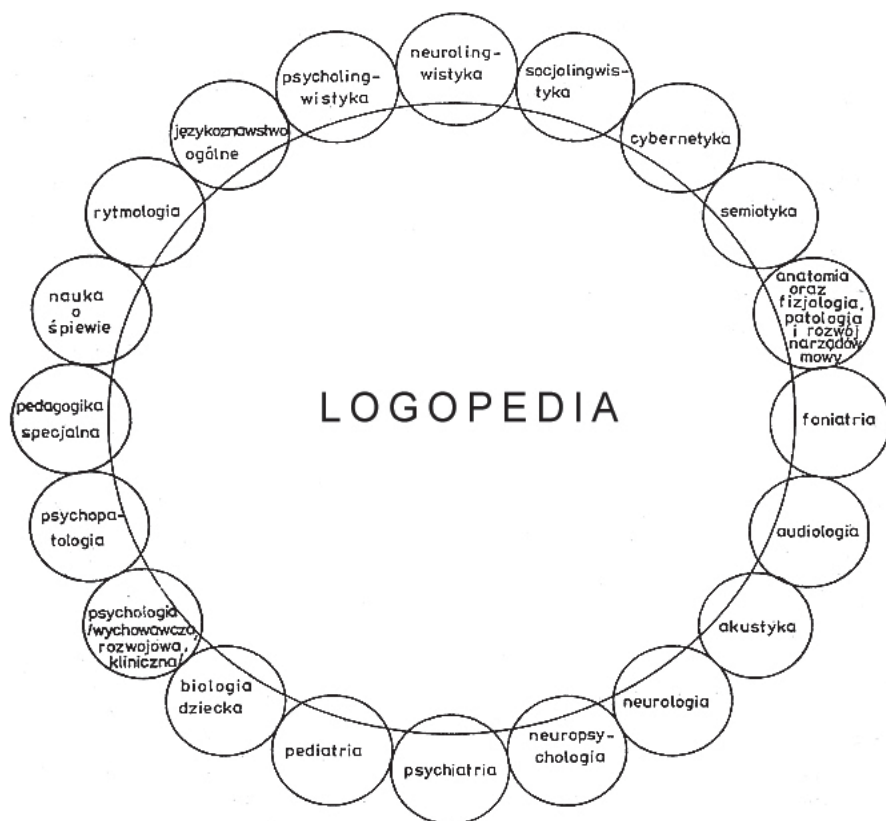
- Przygotowanie teoretyczne, które obejmowało wysłuchanie referatu L. Kaczmarka na temat opieki logopedycznej w Polsce i – dzięki niedawno odbytej przez Profesora podróży – w ZSSR. Poza tym dotyczyło zapoznania się z działalnością Poradni Foniatrycznej i doświadczeniami B. Adamczyka z pracy z osobami jaskającymi się przy użyciu specjalnego aparatu wytwarzającego echo;
- Zorganizowanie kursu logopedycznego dla nauczycieli, wychowawczyń przedszkoli, lekarzy szkolnych i pracowników poradni foniatrycznych.

W 1960 r. – zanim jeszcze doszło do realizacji drugiego etapu prac Komisji – miało miejsce kolejne ważne wydarzenie – L. Kaczmarek założył **czasopismo „Logopedia”**, którego sponsorem została Komisja Logopedyczna (KL) w Lublinie (Adamczyk, Smółka, 1997). Pierwszy tom „Logopedii” miał zaledwie 48 stron i został wydrukowany w nakładzie 2205 egzemplarzy. B. Adamczyk tak wspomina pracę redaktora pisma: „Zanim Profesor Leon Kaczmarek zdecydował się na przyjęcie tekstu do druku, odbywał z autorem wiele rozmów czy to osobistych (między innymi na ocienionej ławce na Placu Litewskim) czy to telefonicznych. Każda powodowała udoskonalenie, tego zaledwie przecież 5 – stronicowego, tekstu” (B. Adamczyk, E. Smółka, 1997, s. 15–16).

W zbiorach czytelni Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie znajduje się cenny pierwszy numer „Logopedii”.

Na stronie tytułowej widnieje dedykacja L. Kaczmarka, z dnia 5 października 1960 r., dla M. Grzegorzewskiej.

Już w 4 numerze „Logopedii” z 1962 r. znalazł się bardzo ważny, dla kształtu ówczesnej logopedii, artykuł L. Kaczmarka pt. *O przedmiocie i zadaniach logopedii*. Publikacja ta porusza fundamentalne problemy logopedii jako kształtującej się wówczas dyscypliny naukowej. Autor, zastanawiając się nad miejscem logopedii wśród innych nauk, podaje definicje najważniejszych terminów – logopedia, mowa, mówienie, rozumienie, język, zwracając uwagę na fakt, że „przedmiotem logopedii jest szeroko pojęte wychowanie mówienia w akcie porozumiewania się”. Profesor przedstawia tam również najnowsze stanowisko dotyczące miejsca logopedii wśród innych nauk, uznając ją za dział językoznawstwa stosowanego. Dodaje też, że jej dyscyplinami pomocniczymi są: pedagogika, foniatria, psychiatria i neurochirurgia, odpowiednie działy psychologii, fizyka (akustyczna) i wokalistyka (Kaczmarek, 1962).

Rysunek 1. Logopedia, a dyscypliny pograniczne

Źródło: L. Kaczmarek, 1982, s. 150

Osadzony w aktualnych realiach, choć poruszający te same zagadnienia, artykuł zatytułowany *O polskiej logopedii* L. Kaczmarek opublikuje dwadzieścia lat później w *Materialach z konferencji naukowej*, która odbyła się 28 października 1978 r. (Kaczmarek, 1982). Tam dyscypliny pograniczne logopedii zostały przedstawione w formie rysunku (rys. 1).

Na łamach „Logopedii” od samego początku publikowano rozprawy będące wynikiem badań naukowych oraz efektem prowadzonych terapii zaburzeń mowy. Należy także przytoczyć słowa S. Grabiasa wypowiedziane u progu czterdziestolecia Polskiego Towarzystwa Logopedycznego i pisma „Logopedia”: „To tu badacze zaburzeń mowy i praktycy podjęli dyskusje nad organizacją opieki logopedycznej w Polsce i nad kształtem logopedii jako dyscypliny naukowej” (Grabias, 2002, s. 3).

Od początku na jej stronach oprócz artykułów naukowych zamieszczane były sprawozdania, oceny i recenzje publikacji tematycznie związanych z przedmiotem logopedii.

Kolejnym ważnym wydarzeniem było zorganizowanie przez Zarząd Okręgu Związku Nauczycielstwa Polskiego i Wydział Pedagogiczny w Lublinie **kursu logopedycznego** (17.10–15.11.1961 r.). Szkolenie przeznaczone było dla nauczycieli uczniów młodszych klas szkoły podstawowej, lekarzy szkolnych, nauczycieli szkół specjalnych, wychowawczyń przedszkoli, pracowników Poradni Zdrowia Psychicznego, Poradni Foniatrycznych i studentów starszych lat polonistyki. W kursie uczestniczyło 60 osób (Wojciechowski, 1962; Smółka, 1996). Chodziło przede wszystkim o podniesienie kwalifikacji zawodowych w zakresie logopedii zwłaszcza wśród nauczycieli przedszkoli, którzy stanowili tzw. kadre pomocniczą, czyli ogniwo łączące w kontaktach między logopedą, a rodzicami czy nauczycielami przedszkoli.

Sięgając do najważniejszych wydarzeń rozwoju polskiej logopedii, które mają niepodważalne znaczenie dla kształtu opieki logopedycznej w Polsce, nie można zapomnieć o tym, że 14 stycznia 1963 r. powstało **Polskie Towarzystwo Logopedyczne**. Statut PTL przewiduje, że członkiem może zostać każda pełnoletnia osoba, której leży na sercu kultura żywego języka polskiego, pielęgnowanie i krzewienie jej wśród dzieci i dorosłych.

Trzy lata później (1966 r.) na rynku wydawniczym ukazała się, w nakładzie sześciu tysięcy egzemplarzy, książka L. Kaczmarka *Nasze dziecko uczy się mowy*. W słowie wstępnym Profesor podkreślił, że głównym założeniem publikacji jest uświadomienie czytelnikowi, że podstawą rozwoju umysłowego dziecka jest mowa. To w tej publikacji znalazł się rozdział pt. *Dwanaścioro przykazań logopedycznych*, które są zbiorem najważniejszych rad, bardzo cennych w wychowaniu językowym małego człowieka (L. Kaczmarek, 1977).

Dla kształtu dalszego kształcenia logopedów w Polsce miał duże znaczenie fakt, że w 1967 r. („Logopedia”, nr 7, s. 82–87) L. Kaczmarek opublikował **projekt programu uniwersyteckich studiów logopedycznych**. I tak decyzyjną

Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego logopedia została uznana jako przedmiot poboczny uniwersyteckich studiów pedagogicznych. Studia te rozpoczęły się w roku akademickim 1967/1968 na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) w Lublinie. Program studiów, trwających cztery lata, dawał podstawę do podjęcia praktyki logopedycznej. Jak pisała U. Parolowa: „studia te są przeznaczone dla osób pracujących aktualnie w poradniach logopedycznych lub foniatrycznych i nie mających ukończonych studiów wyższych (w zakresie filologii, pedagogiki lub psychologii), a także dla maturzystów, absolwentów Studiów Nauczycielskich oraz Państwowego Instytutu Pedagogiki specjalnej, którzy zamierzają podjąć pracę logopedyczną” (Parolowa, 1967, s. 171).

Kolejnym krokiem miało być otwarcie, w lutym 1968 r., podyplomowych dwuletnich studiów logopedycznych w trybie zaocznym dla magistrów psychologii, pedagogiki i filologii pracujących w poradniach logopedycznych lub foniatrycznych. Inne plany dotyczyły uruchomienia również 5-letnich studiów logopedycznych oraz wprowadzenie elementów logopedii we wszystkich placówkach kształcenia nauczycieli.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że z kolei 19 lutego 1968 r. w Zarządzie Głównym Szkolnictwa Specjalnego Związku Nauczycielstwa Polskiego (ZNP) została powołana **Komisja Logopedyczna**, której przewodniczącym został L. Kaczmarek (Minczakiewicz, 1998). Komisja postawiła sobie dwa cele. Pierwszą sprawą było zorganizowanie trzystopniowego kursu dla nauczycieli szkół dla dzieci upośledzonych umysłowo. Kolejnym celem Komisji była działalność wydawnicza, czyli wydawanie publikacji metodycznych, które ułatwiłyby naukę uczestnikom kursu czy studentom.

Centralny Kurs Logopedyczny rozpoczął się w lipcu 1968 r.. Ostatecznie jego inicjatorami byli: Centralny Ośrodek Metodyczny Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego oraz Katedra Języka Polskiego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) i Komisja Logopedyczna Związku Nauczycielstwa Polskiego. Warunkiem uczestnictwa w kursie było ukończenie Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej (PIPS) w Warszawie (Grabias, 1969).

Autorem programu i opiekunem naukowym kursu był L. Kaczmarek, który podkreślał, że jego program „pokrywa się w głównych punktach tematycznie z programem projektowanych pięcioletnich studiów logopedycznych stacjonarnych, zakresowo zaś w pewnym sensie z programem zaocznego podyplomowego studium logopedycznego dla magistrów filologii, pedagogiki i psychologii” (cyt. za: Grabias, 1969, s. 251). S. Grabias (1969, s. 251) wspomina te wydarzenia następująco: „wszyscy słuchacze z powagą i dużym zainteresowaniem podchodzili do nowych dla nich, a przecież niełatwych zagadnień i trafnie dodaje: w ten sposób zarysowuje się jedna z szerokich dróg krzewienia wiedzy logopedycznej”.

To był okres, kiedy na uczelniach wyższych dochodziło do zmian organizacyjnych. Zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 września 1969 r. (DU-5-0142-141/69) zostało powołane na UMCS w Lublinie

z mocą od 1 stycznia 1970 r. dwuletnie zaoczne **Podyplomowe Studium Logopedii**² (Parol, 1971, s. 202).

Kolejny ważny krok w rozwoju polskiej logopedii to powołanie **Zakładu Logopedii** (1 września 1970 r.), który wszedł w skład Instytutu Nauk Pedagogicznych i Filozoficznych, na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) w Lublinie. Kierownikiem Zakładu został L. Kaczmarek. Jakże celnie U. Parol przedstawiła wizję działalności Zakładu u progu jego funkcjonowania: „utworzenie Zakładu Logopedii stanowi poważne osiągnięcie w dziele szerzenia znajomości i rozumienia wiedzy logopedycznej w Polsce. Niewątpliwie Zakład będzie nie tylko ośrodkiem badań logopedycznych oraz bazą materialną (biblioteka, pomoce dydaktyczne) dla aktualnie prowadzonego kształcenia zawodowego logopedów (Podyplomowe Studium Logopedii, logopedia jako przedmiot poboczny pedagogiki, trzystopniowe kursy wakacyjne dla nauczycieli szkół specjalnych [...], ale również inicjatorem i realizatorem innych form działania oraz oparciem dla postawienia logopedii w Polsce teoretycznie i w praktyce we właściwym, zgodnie z potrzebami społeczeństwa poziomie” (Parol, 1971, s. 206).

Dwa lata później Zakład Logopedii na podstawie zarządzenia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (Dz. Urz. nr A-8, poz. 47 z dn. 15 maja 1972 r.) został usamodzielniony (Mierzejewska 1973).

Dokładnie cztery lata po powołaniu Zakładu Logopedii powstała **Poradnia Logoterapeutyczna**. Współpracowała ona z placówkami dla dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym oraz z Oddziałem Neuropsychiatrii Dziecięcej Psychiatrycznego Specjalistycznego Zespołu Opieki Zdrowotnej w Lublinie.

Po tym jak polska logopedia zaistniała na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz na Uniwersytecie Warszawskim z roku na rok kolejne uczelnie rozpoczynają kształcenie logopedyczne. W tabeli 1 zamieszczono zestawienie największych uczelni państwowych w Polsce i rok, kiedy rozpoczęto w nich kształcenie logopedów.

Tabela 1. Lata powołania studiów logopedycznych

Nazwa uczelni	Rok powołania studiów logopedycznych
1	2
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) w Lublinie	1970
Uniwersytet Warszawski	1974
Uniwersytet Gdański	1979

² Plan pierwszych w Polsce zaocznych studiów logopedycznych obejmował 471 godzin, w tym 280 godzin wykładów, 185 godzin ćwiczeń i 6 godzin seminariów (Parol, 1971, s. 202).

1	2
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) w Lublinie	1981 ^a
Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie ^b	1983
Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie ^c	1989
Uniwersytet w Białymstoku	1991
Uniwersytet Wrocławski	1993
Uniwersytet Śląski w Sosnowcu	1993
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	1993
Uniwersytet Łódzki	1995
Uniwersytet Opolski	1997
Uniwersytet Zielonogórski	1999
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	2002
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy	2002
Uniwersytet Szczeciński	2002

Objaśnienia: ^a – pierwsze w Polsce Podyplomowe Studium Surdologopedii; ^b – wówczas Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie; ^c – wówczas Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie.

Źródło: – badania własne.

Odkąd zaczęto kształcenie logopedów w Polsce w ramach studiów mają one charakter interdyscyplinarny. Treści programowe przewidują kształcenie z zakresu pedagogiki, psychologii, medycyny i językoznawstwa. Logopedia bowiem jest dyscypliną badającą – jak podkreślał już L. Kaczmarek – wszystkie aspekty mowy: embriologiczny, patologiczny, społeczny i artystyczny oraz integrującą wyniki badań dyscyplin naukowych, które zajmują się mową (Grabias, 1991 za: Kaczmarek, 1988). Logopeda musi zatem dysponować wszechstronną wiedzą teoretyczną, wypracować praktyczne metody pracy i współdziałać ze specjalistami z innych dziedzin (psycholog, lekarz ortodonta, laryngolog, foniatra).

Pod koniec XX w. polska logopedia wykształciła własne cele, zadania, treści oraz metody kształcenia nowych kadr specjalistów, jak też model opieki logopedycznej. J. Surowaniec już pod koniec minionego stulecia pisał: „Obok roztoczenia opieki logopedycznej nad dziećmi na terenie całego kraju, a w praktyce sprowadzenia jej do najniższych szczebli edukacji, ukształtowała się polska myśl logopedyczna i dziś możemy dyskutować na temat jej podstaw teoretyczno-metodologicznych” (Surowaniec, 1994 za: Błachnio, 2000, s. 20).

Z roku na rok rośnie liczba uczelni i kierunków studiów, na których kształcą się logopedów. Wynika to przede wszystkim z ogromnego zainteresowania studiami o takim profilu. Mówiąc jednak o współczesnym przygotowaniu zawodowym

logopedów, nie można pominąć faktu, że zmienia się w Polsce – na wzór krajów Unii Europejskiej – model kształcenia tej grupy zawodowej. Oprócz – nadal popularnego kształcenia na studiach podyplomowych – logopedów do zawodu przygotowuje się na studiach stacjonarnych.

Zmiany systemu kształcenia są zgodne z wytycznymi Procesu Bolońskiego. Wśród uczelni, które kształcą logopedów na studiach stacjonarnych w tym zakresie, należy wymienić Akademię Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, która przez lata (od 1989 r.) była jedyną uczelnią w Polsce, gdzie adeptów zawodu logopedy kształcono na pięcioletnich studiach magisterskich, a teraz wprowadzono jedynie zmiany związane z wytycznymi Procesu Bolońskiego.

Od roku 2007/2008 także Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie przy współpracy Instytutu Fizjologii i Patologii Słuchu w Warszawie powołał studia dzienne na kierunku logopedia z audiofonologią. Absolwent studiów licencjackich uzyskuje tytuł: nauczyciel-logopeda i audiofonolog, natomiast po studiach uzupełniających: magister logopedii. Kolejną uczelnią, którą należy wskazać jest Uniwersytet Gdański, który organizuje studia dzienne na kierunku logopedia we współpracy z Akademią Medyczną w Gdańsku. Po sześciu semestrach nauki przyznaje absolwentowi tytuł nauczyciela logopedy i nauczyciela języka polskiego, a po dodatkowych czterech – magistra logopedii. W związku z nowymi zasadami kształcenia logopedów każdego roku będzie rosła liczba uczelni kształcących adeptów tego zawodu w systemie studiów stacjonarnych.

Powstanie zawodu logopedy było wynikiem dużego społecznego zapotrzebowania na usługi w zakresie terapii mowy, ale również determinacji ludzi zaangażowanych w te działania. To profesja, która od początku swego istnienia odbierana jest jako atrakcyjna i ciesząca się dużym zainteresowaniem społecznym. Atrakcyjność ta, podyktowana jest przede wszystkim możliwością, jaką ma logopeda, prowadzenia indywidualnej terapii z osobą z zaburzeniami mowy, co, przynosząc lepsze efekty niż zajęcia grupowe, jest dla terapeuty bardzo motywujące. Poza tym jest to zawód paramedyczny, co wpływa na podniesienie jego prestiżu zwłaszcza w środowisku przedszkola czy szkoły.

Bibliografia

- Adamczyk B., Smółka E., *Profesor Leon Kaczmarek jako twórca i redaktor „Logopedii”*, „Logopedia”, nr 24, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1997, s. 15–21.
Błachnio K., *Poznańska myśl logopedyczna w 33-lecie Polskiego Towarzystwa Logopedycznego*, „Logopedia”, nr 23, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1996, s. 33–43.

- Błachnio K., *Podstawowe zagadnienia dydaktyki i etyki logopedycznej w optymalnym modelu kształcenia specjalistów*, [w:] E. Łuczyński (red.), *Kształcenie logopedyczne. Cele i formy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2000, s. 20–28.
- Demel G., *Przedszkole – podstawowe ogniwo opieki logopedycznej*, „Logopedia”, nr 13, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1978, s. 58–61.
- Dobrzański Z., *Polska bibliografia logopedyczna*, „Logopedia”, nr 2, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1961, s. 46.
- Dylewski B., *Organizacja walki z wadami mowy i głosu*, „Szkoła Specjalna” 1947/1948, nr 1–4, s. 35–51.
- Grabias S., *Kurs logopedyczny dla nauczycieli szkół specjalnych*, „Logopedia”, nr 8/9, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1969, s. 250–251.
- Grabias S., *Wstęp*, „Logopedia”, nr 18, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1991, s. 4.
- Grabias S., *Wstęp*, „Logopedia”, nr 31, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 2002, s. 3.
- Jastrzębowska G., *Logopedia. Pytania i odpowiedzi. Podręcznik akademicki. Interdyscyplinarne podstawy logopedii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, t. 1, Opole 2003, s. 324–325.
- Kaczmarek L., *O przedmiocie i zadaniach logopedii*, „Logopedia. Zagadnienia Kultury Żywego Słowa”, nr 4, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1962, s. 16–19.
- Kaczmarek L., *Wstęp*, [w:] *Polska bibliografia logopedyczna*, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 1965.
- Kaczmarek L., *Nasze dziecko uczy się mowy*, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 1977.
- Kaczmarek L., *Projekt programu uniwersyteckich studiów logopedycznych*, „Logopedia. Zagadnienia Kultury Żywego Słowa”, nr 7, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1967, s. 82–87.
- Kaczmarek L., *Stan, rozwój i perspektywy logopedii w Polsce*, [w:] L. Kaczmarek (red.), „Studia Logopaedica”, Lublin 1976.
- Kaczmarek L., *O polskiej logopedii. Język i językoznawstwo polskie w sześćdziesięcioleciu niepodległości (1918–1978). Materiały konferencji naukowej z dnia 25 października 1978 roku*, Polska Akademia Nauk Instytut Języka Polskiego, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1982.
- Lipkowski O., *Wýższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie 1922–1982*, Wydawnictwo WSPS, Warszawa 1983.
- Meterowa H., *Z prac lubelskiej Komisji Logopedycznej*, „Logopedia”, nr 2, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1961, s. 46–47.
- Mierzejewska H., *Usamodzielnienie Zakładu Logopedii*, „Logopedia. Kultura Żywego Słowa”, nr 11, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1973, s. 152.
- Minczakiewicz E. M., *Początki i rozwój polskiej logopedii*, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 1998.
- Parol U., *Kronika. Utworzenie Zakładu Logopedii*, „Logopedia. Zagadnienia Kultury Żywego Słowa”, nr 10, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1971, s. 206.
- Parolowa U., *Studia logopedyczne na UMCS w Lublinie*, „Logopedia. Zagadnienia Kultury Żywego Słowa”, nr 7, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1967, s. 171.
- Plusajska-Otto A., *Potrzeby zawodowe logopedów, a rodzaj placówki edukacyjnej, w której są zatrudnieni*. Niepublikowana praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Iwony Chrzanowskiej (2008).
- Plusajska-Otto A., *Rozwój myśli logopedycznej w Polsce – zarys problematyki*, [w:] A. Głodkowska (red.), *Pedagogika specjalna – różne poszukiwania, wspólna misja. Pamięci Profesora*

- Jana Pańczyka*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, Warszawa 2009, s. 86–102.
- Przybysz-Piwko M., *Profesor Halina Mierzejewska (1922–2003)*, „Logopedia”, nr 32, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 2003, s. 5–13.
- Smółka E., *Polskie Towarzystwo Logopedyczne – 33-lecie*, „Logopedia”, nr 23, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Lublin 1996, s. 165–176.